

مسکو در اروپای شرقی؛ از مخالفت تا موازنه‌سازی

گزینه‌های استراتژیک روسیه مقابل سامانه موشکی ناتو

۴ **دورنما**

دکتر سیدرضا میرطاهر

ضد‌موشکی امریکا و ناتو در شرق اروپا به بهانه مقابله با تهدیدات موشکی، ابعاد جدیدی پیدا کرده است. سامانه ضد‌موشکی امریکا و ناتو روز ۲۳ اردیبهشت در پایگاه دوسلو (Deveselu) در ۱۸۰ کیلومتری جنوب غربی بخارست در حضور دبیر کل ناتو، مقامات رومانی، امریکایی و ناتو عملیاتی شد. هزینه برپایی این پایگاه ضد‌موشکی ۸۰۰ میلیون دلار بوده است. براساس طرح سامانه ضد‌موشکی امریکا و ناتو، رادارها و سامانه‌های موشکی در برخی کشورهای ناتو از جمله رومانی و لهستان مستقر خواهد شد. سامانه ضد‌موشکی امریکا در رومانی شامل یک رادار، چند رهگیر موشکی و سیستم‌های ارتباطی است که امریکا هدف از برپایی آن را حفاظت از متحدان اروپایی در برابر کشورهای سرکش اعلام کرده است. رابرت ورك معاون وزیر دفاع امریکا در مراسم افتتاح این پایگاه ضد‌موشکی این مسئله را که سامانه ضد‌موشکی در رومانی با هدف حفاظت از اروپا در برابر تهدیدهای موشکی روسیه راه‌اندازی شده، تکذیب کرد. سامانه ضد‌موشکی امریکا در خاک رومانی در واقع نوع زمین پایه سامانه راداری و موشکی ایچیس است. بخش اصلی این سامانه رادارهایی هستند که بر تاپ موشک‌های بالستیک رادگیری و سپس رهگیری می‌کنند. از دیدگاه روسیه استقرار این پایگاه ضد‌موشکی در تناقض با پیمان «نیروهای هسته‌ای میانبرد ۱۹۸۷» است که بر اساس آن استقرار موشک‌های هسته‌ای میانبرد در اروپا از سوی روسیه و امریکا منع شده است. به گفته مقامات روس، به دلیل اینکه سکوها‌ی بر تاپ ام کا – ۴۱ مستقر در پایگاه ضد‌موشکی امریکا در رومانی قادر به شلیک موشک‌های دروز نیز هستند لذا عملیاتی شدن این پایگاه، به‌منایه نقض پیمان ۱۹۸۷ است.

به‌رغم تهدیدات مسکو، امریکا احداث سامانه ضد‌موشکی «ردیکوو» (Redzikowo) در شمال لهستان و در نزدیکی سواحل دریای بالتیک را آغاز کرد. در این سایت که قرار است ساخت آن تا سال ۲۰۱۸ تکمیل شود، ۲۰۰ نظامی امریکایی مستقر خواهند شد. اندزی دودا رئیس جمهوری لهستان در مراسم آغاز به کار احداث این سایت گفت: این پروژه به سبب آنکه یک زیرساخت اساسی و دائمی تان در این کشور است، موجب افزایش امنیت ملی لهستان می‌شود. سران ناتو در جریان نشست سال ۲۰۱۰ که در لیسبون پایتخت پرتغال برگزار شد، با استقرار سامانه ضد‌موشکی امریکا در اروپا موافقت کردند. این پایگاه ضد‌موشکی به همراه پایگاه ضد‌موشکی دوسلو و چهار ناوشک امریکایی مجهز به سیستم دفاع موشکی «ایچیس» شبک‌های را تشکیل می‌دهند که می‌توانند موشک‌های بالستیک شلیک شده به سمت اروپا را تشخیص داده و آنها را ردیابی و منهدم کنند. ترکیه نیز از مجیز شده که می‌تواند سیستم دفاع موشکی ایچیس را فعال کرده و اطلاعات حاصل از آنها به رادار دیگری از انگلیس منتقل کند. ناوهای جنگی هلندی و دانمارکی نیز با تجهیزاتی که با این سیستم یکپارچه است مجهز شده‌اند. کنترل امور مربوط به این شبکه در پایگاه هوایی امریکا در «ارمشتاین» آلمان انجام می‌شود و اگر چه این سیستم در ظاهر تحت کنترل ناتو است اما در واقعیت تحت مدیریت و تأمین مالی امریکا قرار دارد.

■ واکنش‌ها

یک روز بعد از راه‌اندازی سامانه ضد‌موشکی امریکا در رومانی، رؤسای جمهوری روسیه و امریکا بر سر ادامه استقرار سامانه‌های ضد‌موشکی در اروپای شرقی از یکدیگر انتقاد کردند. ولادیمیر پوتین رئیس جمهوری روسیه می‌گوید که نواز به این اقدامات نیست، اما ساراکا اوپاما رئیس جمهوری امریکا می‌گوید که نگرانی‌هایی در باره اهداف و اقدامات روسیه وجود دارد.

۴ **نتش**

احمد کاظم‌زاده

در آخرین نشست‌ی که با حضور وزرای امور خارجه و نمایندگان ۲۰ کشور در وین برگزار شد درباره از سرگیری مذاکرات سیاسی برای حل بحران سوریه و همچنین از سرگیری امدادرسانی در منطقه تحت محاصره توافقد شد. وزرای امور خارجه روس و امریکا و روسیه که مشترکاً هدایت این نشست‌ها را بر عهده دارند با بازیابی مثبت وین در ترک کردند و وزارت امور خارجه روسیه روز پنج‌شنبه ضمن اشاره به تماس تلفنی مجدد کری و لاوروف با صدور بیانیه‌ای اعلام کرد: «در ادامه نشست اخیر گروه بین‌المللی پشتیبانی از سوریه که به ریاست مشترک روسیه و امریکا برگزار شد، طرفین به مذاکره برای فائق آمدن بر جنگ سوریه، از جمله تقویت برنامه آتش‌بس که البته شامل مبارزه با گروه‌های تروریستی نمی‌شود، ادامه دادند. در این تماس تلفنی توافق شد نیروهای روسی و امریکایی، از طریق ساز و کارهای موجود هماهنگی، به ایجاد تدابیر ویژه‌ای برای جاسازی مؤثر تر حامیان و مخالفان آتش‌بس بپردازند.» استفان دی میستورا، نماینده ویژه سازمان ملل در امور سوریه نیز ضمن ابراز خوشبینی به از سرگیری گفت‌وگوهای موقتانه شده صلح تأکید کرد. در این اتفاق باید در آینده نزدیک رخ دهد تا فرصت و انگیزه‌های موجود برای پیشرفت از بین نرود. دیگر بازیگران اروپایی درگیر در بحران سوریه که ادامه‌روزه بیش از هر زمان با عواقب جدی‌سوریه از جمله بحران آوارگان دست و پنجه نرم می‌کنند توقف جنگ در سوریه را به نفع خود می‌دانند و چه در مواضع اعلامی و چه در رویکرد عملی خود بر آن صحنه می‌گذارند. در این میان باید بازیگر آشوب‌ساز هستند که در هر دو مواضع اعلامی و اعمالی خود همچنان بر طبل ادامه جنگ در سوریه می‌کوبند و بر آن پای می‌نشانند. یکی از این بازیگران آشوب‌ساز و هرج و مرج طلب عربستان سعودی است که در چند روز گذشته بلافاصله

باراک اوپاما که اخیراً در کاخ سفید میزبان سران سوئد، نروژ، فنلاند، دانمارک و ایسلند بود، گفت: این کشورها و امریکا از حضور نظامی خصمانه روسیه در منطقه شمال و شرق اروپا نگرانی مشترک دارند. در عین حال اوپاما در این نشست از لزوم تمدید تحریم‌ها علیه مسکو به بهانه افزایش حضور نظامی روسیه در مرزهای اروپای شمالی خبر داد. به گفته تحلیلگران، این سخنان در واقع واکنش اوپاما به سخنان اخیر ولادیمیر پوتین است. در مقابل، پوتین در دیدار با مقام‌های ارشد نظامی روسیه گفت: تهدید موشکی هسته‌ای ایران دیگر وجود خارجی ندارد و بنابراین توجیهی برای استقرار سامانه‌های ضد‌موشکی امریکا در اروپا وجود ندارد. به گفته پوتین، سامانه‌های ضد‌موشکی امریکا در اروپا نقش آشکار پیمان کاهش تسلیحات هسته‌ای میانبرد ۱۹۸۷ است و این اقدام امنیت بین‌الملل را به خطر می‌اندازد و آنگازگرم تسلیحات جدید موشکی در چهار مرحله در اروپای جنوبی و شرقی مسابقه نخواهد شد تأکید کرد مسکو چاره‌ای جز مقابله با تهدیدات ضرر روسیه ندارد.

■ گزیننه‌های مسکو

ژنرال سرگئی کاراکایف فرمانده نیروهای استراتژیک موشکی در ۲۱ اردیبهشت ۱۳۹۵ روسیه تأکید کرد: سامانه ضد‌موشکی امریکا در اروپا در حال حاضر تهدید جدی برای روسیه محسوب نمی‌شود و به طور جدی توانایی‌های جنگی نیروهای استراتژیکی موشکی این کشور را کاهش نمی‌دهد. به گفته وی، تهدیدات سامانه ضد‌موشکی امریکا مستقر در اروپا برای نیروهای استراتژیک موشکی روسیه بسیار محدود است. این تأیید مدعی شد توانایی‌های موشک‌های بالستیک روسیه با افزایش شتاب موشک‌های بین‌قاره‌ای، ساخت انواع جدید کلاهک در مسیر پروازی که پیش‌بینی آن دشواری است و تجهیزات جدید غلبه بر سامانه‌های دفاع موشکی رو به افزایش است. وی در عین حال گفت: موشک‌های بالستیک روسیه قادر به رساندن کلاهک‌ها از مسیرهای امن و حمله از چند جهت هستند. این برای نخستین‌بار است که از هنگام مطرح شدن استقرار سامانه‌های ضد‌موشکی امریکا با ناتو در اروپا، روسیه موضعی بر خلاف مواضع قبلی خود اتخاذ می‌کند. از زمانی که مسئله استقرار سپر موشکی توسط جورج دبلیو بوش رئیس‌جمهوری سابق امریکا در سال ۲۰۰۷ مطرح شد، مسکو مخالفت صریح خود را با آن ابراز و به

شدت با عملی شدن طرح‌های واشنگتن در این زمینه مخالفت کرد. طرح سپر موشکی بوش شامل استقرار رادار رهگیر ایکنس باند در جمهوری چک و رهگیرهای ضد‌موشکی در لهستان بود. از دیدگاه روسیه توسعه هر چه بیشتر سامانه‌های ضد‌موشکی امریکا و ناتو که توانمندی رهگیری موشک‌های هسته‌ای استراتژیک روسیه را دارند، به‌منزله اقدامی برای خنثی کردن توانمندی آفندی هسته‌ای روسیه محسوب می‌شود. این مسئله اعتراضات مکرر مقامات نظامی و سیاسی روسیه را موجب شده است. ولادیمیر پوتین رئیس‌جمهور روسیه، بارها سخنرانی‌های ضد‌موشکی امریکا و ناتو در اروپا را اقدامی تهدیدکننده خوانده است. البته با روی کار آمدن باراک اوپاما شاهد از سرگیری طرح استقرار سامانه‌های ضد‌موشکی امریکا در اروپا در قالبی جدید بودیم که در چارچوب طرح جدید قرار بود سامانه‌های ضد‌موشکی در چهار مرحله در اروپای جنوبی و شرقی تا سال ۲۰۲۰ میلادی مستقر شوند که بعدها این طرح تعدیل شد و قرار شد تا استقرار سامانه‌های ضد‌موشکی در سه مرحله در اروپا در ترکیه (دریای مدیترانه)، رومانی و لهستان تا سال ۲۰۱۸ تکمیل شود. در حال حاضر مرحله اول آن در ترکیه و دریای مدیترانه و مرحله دوم آن یعنی سامانه ضد‌موشکی در پایگاه هوایی «داسلو» رومانی نیز عملیاتی شده‌است. به‌رغم اعتراضات مکرر روسیه، امریکا و ناتو کار در این زمینه را ادامه دادند اما اکنون از دیدگاه مقامات ارشد سیاسی و نظامی روسیه، با تحولات و پیشرفت‌های قابل توجهی که این کشور در زمینه تکنولوژی موشک‌های بالستیک قاره‌پیما و کلاهک‌های محصول آنها صورت داده است، دیگر سامانه‌های ضد‌موشکی امریکا در اروپا قادر به رهگیری موشک‌های بالستیک قاره‌پیما یا کلاهک‌های هسته‌ای این کشورها نیستند. به ویژه اینکه اخبار پیشرفت‌های روسیه در این زمینه مقامات امریکایی را نگران کرده است. توسعه موشک بالستیک قاره‌پیما نیز جدید روسیه موسوم به آر اس – ۲۸ «سامات» موجب هراس و وحشت امریکا و همپیمانانش شده است. موشک سامرات، تا ۱۰ تن وزن داشته و با سوخت مایع کار می‌کند و از ۱۰۰ عملیات زیرزمینی بر تاپ می‌شود و قرار است از سال ۲۰۱۸ گسترش یابد. سامرات می‌تواند محموله‌ای به وزن ۱۰ تن را به هر نقطه از زمین حمل کند. این موشک قادر است از شمالگان تا جنوبگان پرواز

کند. بدین ترتیب روسیه با عملیاتی کردن موشک‌های بالستیک جدید خود، قادر خواهد بود تا به‌راحتی از تور ضد‌موشکی امریکا و ناتو در اروپا عبور کند. با این حال مسکو قطع نظر از توانایی فنی برای گذر موشک‌های قاره‌پیمایش از تور ضد‌موشکی، اساساً ادامه استقرار سامانه‌های ضد‌موشکی را اقدامی خصمانه علیه روسیه تلقی کرده و کماکان به مخالفت جدی و شدید خود با این مسئله ادامه داده است.

■ جمع‌بندی

از دیدگاه روسیه توسعه هر چه بیشتر سامانه‌های ضد‌موشکی امریکا و ناتو که توانمندی رهگیری موشک‌های هسته‌ای استراتژیک روسیه را دارند، به‌منزله اقدامی برای خنثی کردن توانمندی آفندی هسته‌ای روسیه محسوب می‌شود. این مسئله اعتراضات مکرر مقامات نظامی و سیاسی روسیه را موجب شده است. روسیه در واکنش به ادامه استقرار سامانه‌های ضد‌موشکی ناتو و امریکا در شرق اروپا یعنی در رومانی و لهستان اقدامات دفاعی زیادی انجام داده است. از جمله مهم‌ترین این اقدامات تشکیل یک نیروی مستقل به نام نیروی هوافضا بوده است که وظیفه دفاع از حریم هوفضایی روسیه را بر عهده دارد. در واقع رادارهای پیشی اخطار مستقر در نقاط مرزی مختلف روسیه زیر نظر این نیرو فعالیت می‌کنند. از جمله دیگر اقدامات روسیه، استقرار شمار نامشخصی از موشک‌های هسته‌ای تاکتیکی اسکندر در منطقه کالینینگراد در محاصرت مرزهای لهستان است. روسیه قبلاً تهدید کرده بود به عنوان اقدامی برای مقابله با سامانه‌های بالستیک قاره‌پیما، موشک‌های اسکندر را که قادر به حمل کلاهک‌های هسته‌ای یا متعارف هستند، در منطقه کالینینگراد مستقر خواهد کرد. در کنار این اقدامات، روسیه به صورت جدی تهدید کرده است در صورت پافشاری امریکا در زمینه برپایی سامانه‌های ضد‌موشکی در اروپا، از پیمان کاهش تسلیحات استراتژیک هسته‌ای موسوم به «استرات – ۲» خارج خواهد شد. در عین حال مقامات نظامی روسیه بر توانمندی موشک‌های بالستیک قاره‌پیما روسیه در گذر از سامانه‌های ضد‌موشکی ناتو تأکید می‌کنند. با وجود اقدامات متقابل روسیه، شواهدی درباره عقب‌نشینی ناتو ضد‌موشکی در اروپا به ویژه دو کشور رومانی و لهستان به چشم نمی‌خورد.

تل‌آویو و ریاض همچنان در سوریه بر طبل جنگ می‌کوبند

گیرندگان تل آویو باید به بررسی عملیات نظامی محدود در سوریه بپردازند و مذاکرات جدی با کشورهای عرب سنی مانند عربستان سعودی، اردن و مصر برای هماهنگی عادل الجبیر وزیر امور خارجه عربستان پس از دیدار با جان کری وزیر امور خارجه ودفتریکامگورنی مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا یا تأکید بر اینکه حمایت‌های نظامی این کشور از مخالفان سوریه تا پایان ادامه می‌یابد.افزود: هر راه‌حلی که منجر به برکناری اسد از قدرت نشود، راه‌حل جدی برای ریاض محسوب نمی‌شود.وی در حالی از لزوم بر کناری بشار اسد سخن گفت که در هیچ یک از توافقات مربوط به نشست‌های وین در اینباره سخنی گفته نشده و حتی در طرح ژنو یک نیز به صراحت به این موضوع اشاره نشده و تنها برخی از طرف‌های غربی و عربی استنباط و برداشت خاص خود را از آن مطرح کرده‌اند. در این میان ناوگان خبری و تبلیغاتی عربستان نیز ساکت نماند و با سیاستمابیی آخرین دور نشست وین لزوم تقویت گزینه نظامی را مورد تأکید قرار داد. پایگاه اینترنتی روزنامه الشرق الاوسط چاپ لندن در گزارشی به قلم فتح‌الرحمن یوسف نوشت: «اسعد الزعبی رئیس هیئت‌مخالفان سوری در ژنو از تشکیلات جدید نظامی برای مخالفان پرده برداشت و گفت این تشکیلات که مخالفان اکنون در صدد تشکیل آن هستند نتیجه جمع‌گروه‌های میانه‌رو مستقر در شمال سوریه است.»

در همین حال شبکه تلویزیونی العربیه به تحریف سخنان استفان دی میستورا درباره لزوم از سرگیری مذاکرات سیاسی پرداخت و به نقل از وی مدعی شد شرایط برای از سرگیری مذاکرات صلح مناسب نیست. در همین حال عاموس یادلین مدیر مرکز پژوهش‌های جاسوسی رژیم صهیونیستی در مقاله‌ای در روزنامه دیدبعوت احار نوت نوشت: «تضمیم

۴ **چالش**

دکتر سید نعمت‌الله عبدالرحیم‌زاده

دستاوردی کوچک برای صلح در افغانستان

در مجموع ۲۶ ماده را تشکیل داده است. دادن مصونیت به اعضای حزب اسلامی و از جمله اعضای زندانی این حزب، به رسمیت شناخته شدن این حزب به عنوان یک حزب سیاسی، تعهد به خروج نام رهبران و اعضای حزب از فهرست سیاه سازمان ملل و دیگر کشورها به خصوص امریکا از جمله مواردی است که دولت متعهد شده برای حکمتیار و اعضای حزبی انجام دهد و محمد خان، معاون رئیس اجرایی دولت افغانستان، تأکید کرده در این توافقنامه هیچ بندی برای دادن امتیازهایی برای دادن پست‌های وزارتی، ولایتی یا سفارت به حزب اسلامی وجود ندارد. اگر به این مبنا به توافقنامه نگاه شود باید گفت آن به معنای تسلیم حکمتیار در برابر دولت است که حاضر شده بعد از یک دهه و نیم جنگ حزبی، بر نامه و فعالیت سیاسی صرف داشته باشد اما باید توجه داشت که توافقنامه در مورد سلاح موجود در دست حزب اسلامی سکوت کرده که همین نکته هم اآخر و عاقبت توافقنامه و صلح با حکمتیار را مورد پرسش قرار داده است. جدای از این مورد، نمی‌توان سه وعده‌های پَس پرده به حکمتیار بی توجه بود چرا که گذشته نشان داده که او بدون به دست آوردن امتیاز سیاسی حاضر به قبول توافقی نشده و به قول هارون میر، تحلیلگر سیاسی در کابل: «او به کابل نمی‌آید تا منزوی زندگی کند. او مطمئناً در سیاست وارد می‌شود و ما می‌دانیم که چه نوع سیاستی مورد علاقه حکمتیار است. او همواره دیدگاه رادیکالی داشته و این برای دولت به طور حتم مشکل‌ساز است.» بنابراین باید شاهد روز جدیدی از ورود حکمتیار به عرصه سیاسی افغانستان بود که با وجود دیگر جنگ‌سالاران و نفوذ آنها، ورود این یکی نمی‌تواند برای دولت و فرایند سیاسی در این کشور بی‌درسر باشد.

■ توافقی کوچک

احمد عمران یکی از تحلیلگران افغانی است که از درخواست‌های شخصی حکمتیار و تواف دولت بسا آنها می‌گوید که به نظر این تحلیلگر، اشرف غنی با قبول این درخواست‌ها به او جایگاهی همانند دیگر رهبران متنفذ داده و در عمل خود را درگیر مشکلات قابل دولت مجاهدین، حکومت طالبان و جمهوری

جدید افغانستان بعد از سرنگونی طالبان ادامه داده است. همین گزینه باعث شده تا او یکی از بزرگ‌ترین جنگ‌سالاران افغانستان باشد که بخش اعظم عمر ۶۸ ساله خود را در جنگ با حکومت‌های وقت افغانستان گذرانده است اما باید توجه داشت که او از این گزینه برای به دست آوردن امتیازات سیاسی هم استفاده می‌کرد. حکومت کمونیستی دکتر نجیب‌الله در ۱۹۹۲ فرصتی ایجاد کرد تا مجاهدین با به دست‌گیری قدرت در کابل پایان حکمتیوم کمونیستی بر افغانستان را جشن بگیرند اما حکمتیار از همان ابتدا سِر نشان‌گذاری با دیگر جنگ‌سالاران را داشت و با قرار دادن نیروهایش در شهر چهار آسیاب وارد جنگی با دیگر مجاهدین شد که چهار سال طول کشید و همین جنگ بود که زمینه را برای قدرت‌گیری طالبان و حکومت آنها فراهم کرد. حکمتیار با جنگ داخلی سه دهه‌نال به دست آوردن امتیاز سیاسی و رسیدن به پست نخست‌وزیری افغانستان بود که به این پست هم رسید اما طولی نکشید که با ورود نیروهای طالبان به کابل مجبور به فرار از افغانستان و مبارزه با این گروه شد.

■ معامله‌ای سؤال‌برانگیز

این سابقه طولانی از جنگ و امتیاز سیاسی حاصلی بوده است توافق فعلی حکمتیار برای صلح یا اشرف غنی مورد بحث قرار گیرد به خصوص اینکه نمی‌توان انتظار داشت حکمتیار بعد از سال‌ها جنگ بسا یک توافق صلح حاضر به قبول دوران بازنستگیی خود شده باشد.

قبل از هر چیز باید توجه داشت توافقنامه صلح بین دولت و حکمتیار مشتمل بر یک مقدمه، سه فصل، اصول اساسی و تکلیف‌های در نظر گرفته شده برای طرفین است که

خود را در قبال ریاض – تل آویو کنار بگذارند.